

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В ПІДГОТОВЦІ ЕКОНОМІСТІВ

Т. В. НЕКЛЮЄНКО
Є. В. ГЕДЕЛЕВИЧ

Сучасний світ стає все динамічнішим і розраховувати на успішну діяльність можуть лише ті підприємства, які здатні генерувати і успішно втілювати у практичну діяльність нові ідеї, нові рішення тощо. Тому саме інноваційний шлях розвитку, що орієнтується на довгострокову перспективу, відповідає реаліям „нової економіки”. Для формування конкурентних переваг підприємствам необхідно орієнтуватися на інноваційний вектор розвитку, оскільки в динамічних економічних умовах сьогодення, при існуючому рівні конкуренції та швидкості технологічних змін саме інновації є головною умовою економічного зростання [5, с. 24-25].

Тому важливо звернути увагу на підготовку майбутніх економістів у вищих навчальних закладах згідно вимог інноваційного розвитку сучасності.

Питанням підготовки вищими навчальними закладами майбутніх економістів з педагогічної точки зору присвячено чимало робіт вітчизняних та зарубіжних дослідників. У їхніх працях розкриті такі питання: управлінська підготовка майбутніх економістів (Н. Волкова), соціалізації особистості в процесі фахової економічної освіти (З. Гіптерс), професійна підготовка економістів (Л. Чижевська), застосування інноваційних форм організації науково-дослідної роботи студентів з дисциплін теоретико-економічного циклу в умовах КМСОНП (Г. Гронтковська), формування конкурентоздатності особистості студента в освітньому процесі ВНЗ (Д. Котикова), освіта в умовах інноваційного розвитку суспільства (В. Кремень), удосконалення навчального процесу з підготовки економістів у світлі Болонської конвенції (П. Леоненко), психологія розвитку конкурентоздатної особистості (Л. Митина), розвиток інноваційної діяльності в Україні як умова забезпечення конкурентоспроможності економіки (В. Нежиборець), практичні аспекти підготовки спеціалістів економічного профілю (Р. Располов), наука та інноваційний розвиток України (М. Стріха), конкурентоздатність особистості в сучасному суспільстві (Ф. Туктаров), інноваційні аспекти еволюції економічної науки (В. Юрчишин), інноваційні педагогічні технології під час професійної підготовки майбутніх фахівців (Н. Криворучко, К. Криворучко) [4, с. 194].

Мета статті – здійснити аналіз основних вимог підготовки майбутніх економістів спрямовані на інноваційний розвиток економіки, а також розглянути різні технології навчання та окреслити роль освіти у формуванні здатності до інноваційної економічної діяльності.

Україна перебуває на стадії трансформаційного розвитку ринкової економіки, що позначається на ставленні до інноваційних процесів. Дослідження інноваційної активності підприємств, за даними державної служби статистики України, свідчить, що за останні 10 років така активність слабшає. Причинами низької інноваційної активності в Україні науковці називають брак ресурсів, відсутність належного досвіду управління нововведеннями в ринкових умовах та відповідної ефективної практично-теоретичної бази управління інноваційною діяльністю підприємств [1, с. 75]. До згаданих причин, на нашу думку, варто віднести й погану підготовку майбутніх економістів до інноваційної діяльності.

Завданням сучасної економічної освіти повинна бути спрямованість на формування конкурентоздатності в інноваційному розвитку економіки у майбутніх економістів. Адже головною умовою досягнення швидких темпів розвитку економіки є активна інноваційна діяльність. Тому завданням освіти сьогодні є формування, виховування та підтримка „людини з інтелектом успіху” (за означенням Роберта Дж. Штернберга), якій притаманні певні якості. Адже, така людина [4]:

- сама забезпечує собі мотивацію, вчиться контролювати свої пориви;
- на рівні прийняття рішення в знайомій ситуації діє швидко, виходячи з накопиченого досвіду, в нестандартних випадках приділяє обміркуванню проблеми достатньо часу;
- знає, коли треба бути наполегливою в досягненні мети, не кидає справу раніше певного часу та своєчасно зупиняється, якщо проблема в даний час не має розв’язання;
- знає свої сильні сторони та вміє використовувати їх на власну користь;
- переводить думки в практичну площину, вміє реалізовувати свої рішення, орієнтується на результат та якісний кінцевий продукт, завжди завершує завдання та досягає мети;
- є ініціатором розв’язань найближчих завдань, повністю присвячує себе їх виконанню;
- не боїться невдач, не повторює однакові помилки двічі, виправляє та вчиться на них;

- не відкладає справи „на потім”, планує свій час таким чином, щоб важливі справи були виконані в строк та дуже добре;
- приймає відповідальність на себе та об’єктивно визначає свою провину, не має звички неадекватної адресації нарікань (на інших чи на себе);
- не має звички скаржитись, знає, що це не може бути підставою виправдання недоробок;
- їй властива незалежність; розрахунок, головним чином, на себе; вона не плутає особисте життя з професійною діяльністю;
- концентрує свою увагу винятково на досягнення цілей, мінімізує моменти відхилень; знає, в яких умовах здатна робити з максимальним ефектом та створює такі умови;
- не створює ані зайвої широти, ані зайвого охоплення завдань; здатна не поспішати з отриманням винагороди, зосереджуватися на загальній ситуації, відрізняє головне від другорядного; повністю усвідомлює, що робить;
- впевнена в собі та вірить у свої здібності щодо виконання намальованого, але не є самовпевненою;
- має рівновагу аналітичного, творчого та практичного мислення й знання, в якому контексті їх використовувати.

Підготувати людину з такими якостями можна лише завдяки інноваційному навчанню, що в принципі передбачає абсолютно нові способи навчання в нових умовах. Але в реальності інновації вводяться в традиційний освітній процес повільно. Освіта переживає перехідний період на шляху до повного оновлення. Вважаємо, що зробити цей перехід інтенсивнішим можуть інформаційні комп’ютерні технології (ІКТ) за умови їх широкого застосування в навчальному процесі.

Для ефективної економічної діяльності фахівцю доводиться постійно брати участь у таких процесах:

- визначення та перегляд стратегічного напрямку;
- вивчення умов навколишнього середовища;
- розвиток і планування бізнесу;
- розроблення та планування оперативних дій;
- планування інвестицій;
- планування та управління проектами;
- визначення якості і стандартів;
- контроль за бізнесом, звітність та перевірки;
- розробка нових продуктів і корпоративне підприємництво.

Тому у майбутніх економістів під час їхнього навчання у ВНЗ необхідно формувати й розвивати такі вміння й навички:

- критичного мислення в умовах роботи з великими обсягами інформації;
- самостійної роботи з навчальним матеріалом із використанням ІКТ;
- знаходити та інтерпретувати зв’язки між знаннями та явищами реального життя;
- вести дискусію, враховувати різні точки зору, працювати в команді [4].

Сьогодні існує велика кількість технологій навчання. Однак процес використання традиційних і впровадження інноваційних технологій навчання протікає стихійно. У процедурі їхнього відбору і реалізації у навчальному процесі існують суперечності між новими цілями освіти і старими засобами представлення і засвоєння знань.

Педагоги повинні готувати не лише висококваліфікованих фахівців, а й прагнути всебічно розвивати кожен особистість відповідно до її покликання та здібностей, стимулювати до навчання протягом життя. Широке використання новітніх інформаційних технологій дають змогу готувати спеціалістів в багатьох галузях народного господарства.

Ми не можемо повністю відійти від традиційного навчання, тому що воно має як недоліки, так і переваги. До переваг традиційних технологій можна віднести: науковість (помилкових знань бути не може, можуть бути тільки неповні); організаційна чіткість педагогічного процесу, постійний ідейно-емоційний вплив особистості викладача; оптимальні витрати ресурсів при масовому навчанні; впорядкована, логічно структурована подача навчального матеріалу, орієнтація на розвиток пам’яті (запам’ятовування і відтворення); доступність; врахування вікових та індивідуальних особливостей студентів; усвідомлення завдань і активність. До недоліків можна віднести: характер відносин між викладачами та учнями типу „суб’єкт-об’єкт”, орієнтація на формування шаблонного мислення; відсутність орієнтації на розвиток творчого потенціалу, пригнічення ініціативи, однаковий підхід до всіх студентів.

Під інноваційними процесами в освіті розуміють процеси виникнення, розвитку і проникнення в широку практику педагогічних нововведень, оскільки інновація – це не лише створення і впровадження нововведень, а й такі зміни, які мають визначальний характер, супроводжуються змінами в різновидах діяльності, стилі мислення. Впровадження інновацій у педагогічний процес навчального закладу покликане забезпечити підвищення якості навчання студентів.

Викладачі вищих навчальних закладів, застосовуючи інноваційні технології навчання, роблять своїх студентів дослідниками, які вчитимуться протягом усього життя, матимуть належний рівень знань, впевнено ризикуватимуть, будуть компетентними у своїй професії, товариськими та гармонійно розвиненими людьми.

З метою впровадження інноваційних форм і методів навчання викладач при проведенні занять повинен широко використовувати нові сучасні педагогічні технології, особистісно-орієнтоване навчання, нетрадиційні форми і методи навчання, індивідуальний диференційний підхід у навчанні, активні методи навчання, метод ділової активності, дослідницько-пошуковий метод, метод проектів, інформаційно-комп'ютерні технології. Збирати і систематизувати методичні нароби, спрямовані на втілення ділової активності в навчальний процес, використання активних та інтерактивних методів навчання, роботу в малих групах. Працювати над втіленням в навчальний процес тих форм і методів, які сприяють формуванню у студентів навичок самостійної діяльності. При проведенні занять використовувати різні види нетрадиційних форм та методів навчання, з метою формування пізнавальних інтересів студентів застосовувати інтерактивні методи навчання: ділові ігри, мозкові атаки, штурми, конференції, проведення брейн-рингів, КВК, тестові завдання, „доміно”, складання та розв'язування кросвордів з предметів, складання та розв'язання задач.

Використання цих методів сприяє підвищенню успішності студентів за предметами та підвищенню якості їх знань, а також вони роблять заняття більш цікавим. Це дає можливість допомогти підліткам стати конкурентоздатними на ринку праці, спрямувати на самостійне опанування знань і ніколи не зупиняться на досягненні своєї мети. Інтерактивні технології дають можливість підняти інтерес студентів до предмета, розвивають творчу самостійність, студенти вчаться користуватися різними джерелами знань.

У навчальному процесі доцільним є використання різноманітних інноваційних технологій, моделювання, тренувальне вирішення проблемних ситуацій, дослідження і розроблення оптимальних шляхів вирішення завдання, їх публічного захисту і аналізу підсумків впровадження. Сучасні технічні засоби навчання допомагають модернізувати освітню діяльність, легко впроваджувати інноваційні методи технологій у вигляді відеоматеріалів, демонстрація яких забезпечується технічними засобами навчання у кожному навчальному кабінеті, майстерні та лабораторії. Застосування інноваційних технологій сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів, засвоєнню програмного матеріалу. Досить широко використовується проектна технологія, яка містить у собі сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, відкриває в учнях здібності лідерів – хороших організаторів роботи, людей які вміють доводити свою точку зору, аналізувати результати своєї роботи.

Впровадження інноваційних технологій у навчальний процес дає змогу студентам: ефективно використовувати навчально-методичну літературу та матеріали; засвоювати професійні знання; розвивати проблемно-пошукове мислення; формувати професійне міркування; активувати науково-дослідницьку роботу; розширювати можливості самоконтролю отриманих знань. У свою чергу, викладачі професійно-технічного навчального закладу: оперативного оновлюють навчально-методичну літературу; впроваджують модульні технології навчання; використовують імітаційні технології навчання; розширюють можливості контролю знань студентів.

Впровадження в навчальний процес комп'ютерних технологій дає змогу створити якісно нове інформаційне освітнє середовище без меж та з можливістю організації глобальної системи інтерактивного навчання. Із появою електронних видань і віртуальних навчальних лабораторій на практичних заняттях з'явилась можливість швидко отримувати інформацію, що сприяє організації індивідуальної самостійної роботи студентів. Навчальні електронні видання та ресурси забезпечують запрограмований навчальний процес. Електронні навчальні посібники являють собою систематизований матеріал у межах програми навчальної дисципліни, метою яких є вивчення предмета “з нуля” до межі предметної сфери, визначеної програмою навчання, та націлені на підтримку роботи й розширення можливостей викладача і самостійну роботу студента [2].

Розглянемо інноваційний процес. Інноваційний процес є ширшим поняттям. Його можна визначити як сукупність етапів, стадій, дій, пов'язаних з ініціюванням, розробкою та виготовленням продукції, технологій, що матимуть нові властивості, які більш ефективно задовольнятимуть існуючі потреби. Американський економіст Д. Брайт зазначав, що це – єдиний процес, який поєднує науку, техніку, економіку, підприємництво й управління.

В Україні вироблено основні засади інноваційної політики, державної підтримки інноваційних проектів і структур, що забезпечують інноваційний розвиток України. У Концепції науково-технологічного та інноваційного розвитку України [3] наголошується на тому, що “інноваційний розвиток є невід'ємною складовою частиною задоволення широкого комплексу національних інтересів держави”. Згідно з Концепцією у сфері інноваційного розвитку, державною підтримкою користуватиметься, зокрема, “вища освіта, підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів з пріоритетних напрямів науково-технологічного розвитку”.

Інноваційна культура – це система цінностей, що відповідають інноваційному розвитку суспільства, держави, регіонів, галузей економіки, підприємств, установ, організацій і відображають індивідуально-психологічні якості, інші найважливіші соціальні цінності людини, які сприяють формуванню та розвитку інноваційно-активної особистості [4, с. 196].

Отже, у підготовці майбутнього економіста необхідно формувати інноваційну культуру.

В даному дослідженні ми провели огляд технологій навчання, розглянули поняття „інноваційний процес” та „інноваційна культура”, визначили, якими особливостями, рисами повинен володіти сучасний економіст, а також указали роль освіти в процесі формування здібностей до інноваційної діяльності.

Результатом впровадження інноваційних технологій в навчання є різке розширення сектору самостійної навчальної роботи, що дозволить розвивати активно-діяльнісні форми навчання. Інноваційні технології забезпечують підвищення якості освіти а, отже, конкурентоспроможності навчального закладу на ринку освітніх послуг. Використовуючи інноваційні технології у навчанні, сформуємо в майбутніх економістів інноваційну культуру та конкурентоздатного фахівця в інноваційній економіці. Дана тема є актуальною і потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Городня Т. Інноваційний розвиток підприємств / Тетяна Городня, Ольга Король // Фінансово-економічний механізм інноваційного розвитку і формування конкурентних переваг підприємств і територій: Матеріали міжнародної наук.-практ. інтернет-конференції (17-18 листопада, 2011). – Т.: Вектор. – С. 73-75.

2. Натеса М. Інноваційні технології навчання в закладах професійної освіти [Електронний ресурс] / М. Натеса. // Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції “Професійна освіта в умовах сталого розвитку” (м. Київ, 1 грудня 2016 р.) / за заг. ред. В. О. Радкевич, Г. М. Романової; Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. – Павлоград: ІМА-прес, 2016. – С. 214 – 218. – Режим доступу: http://ivet-ua.science/images/journals_ipro/ahive/Сборник_международный1.pdf

3. Постанова Верховної Ради України Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/916-14>.

4. Потапкіна Л. В. Суть та ознаки інноваційної діяльності економіста і роль освіти в цьому процесі / Л. В. Потапкіна // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету “Україна”. – 2013. – № 1(7). – С. 194-198. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2013_1_46

5. Рудь О. В. Теоретичні аспекти інноваційного розвитку підприємства / О. В. Рудь // Стратегія економічного розвитку України. – 2013. – № 33. – С. 24-30.

Рецензент – к.військ.н., професор В. С. Бастричев